

L'exposició «Objectes per a l'altra vida. La Col·lecció Humbert Ferrer»

Montserrat Anglada, Antoni Ferrer
i Immaculada Rigo

Història de la col·lecció

Cap a l'any 1915, al lloc de Biniguardó (es Mercadal), mentre s'extreia arena per construir una caseta d'eines a l'hort, van aparèixer ossos humans i objectes de metall i ceràmica.

Temps després els propietaris de la finca es van traslladar a Barcelona, fet que va provocar que les restes sortissin de l'illa. Humbert Ferrer, llavors propietari de la col·lecció, es va posar en contacte amb diversos especialistes de diferents centres d'investigació, que van començar a estudiar i restaurar algunes de les peces i, fins i tot, van fer una datació radiocarbònica per determinar-ne l'antiguitat.

Finalment, el senyor Ferrer va considerar que les restes arqueològiques havien de tornar a l'illa, per la qual cosa el mes de setembre de 2010 les va cedir al Consell Insular de Menorca, juntament amb un primer inventari acompanyat de fotografies. Posteriorment, ja el març de 2011, després que el Servei de Patrimoni Històric n'elaborés nova catalogació, el Consell Insular de Menorca va lliurar els materials al Museu de Menorca, on es va continuar estudiant i es van sotmetre a un procés de conservació i restauració.

Eliminació de concrecions d'un fragment de ceràmica

El context arqueològic de les peces

Sabem, gràcies a la datació radiocarbònica realitzada, que un dels ossos humans que contenia una de les coves correspon a una persona que va morir entre dos mil set-cents i dos mil vuit-cents anys enrere, al voltant del 750 aC.

Tot i que durant aquesta etapa ja hi havia contacte amb l'exterior, no s'havien intensificat encara els contactes comercials amb els púnics, que caracteritzarien els segles posteriors. Els habitants de Menorca vivien sobretot de l'agricultura (blat, ordi i, segurament, algunes espècies de llegums) i de la ramaderia (cabres, ovelles, porcs i vaques). La població es concentrava en poblats més o menys extensos, que comptaven amb la presència de les grans construccions que coneixem com a talaiots.

Pel que fa al món funerari, els talaiòtics creien en l'existència d'una altra vida després de la mort. Els difunts es dipositaven de forma col·lectiva dins coves, artificials o naturals, i al seu costat hi disposaven un aixovar format per eines, armes, ornaments, recipients de ceràmica i altres objectes, que acompanyaria el difunt en el seu viatge al més enllà. Una part de la Col·lecció Humbert Ferrer correspon, precisament, a un d'aquests aixovars funeraris.

Però, a banda d'aquests materials prehistòrics, tenim també un petit conjunt de materials molt més recent, procedent d'una altra balma, que data dels segles I i II després de Crist. En aquella època, Menorca ja estava plenament integrada en l'Imperi romà, però sembla que els menorquins mantenien encara alguns dels antics costums, com l'enterrament col·lectiu dins coves.

Les tasques de restauració desenvolupades al Museu de Menorca

Quan un objecte arqueològic surt de la terra, es trenca l'estabilitat assolida durant tot el temps que havia estat enterrat. Aquest canvi en les condicions ambientals desencadena un procés de degradació, en alguns casos irreversible, si no es prenen les mesures adequades.

La Col·lecció Humbert Ferrer presentava un estat de conservació bastant desigual. El conjunt de metalls és el que, per les seves característiques, presentava una problemàtica més diversa, sobretot per culpa de la corrosió causada pels clorurs en els objectes de bronze.

Així, s'ha intervingut sobre els materials, però també sobre el seu entorn, amb l'objectiu d'assegurar-ne la pervivència a llarg termini i pal·liar el procés de degradació.

Una de les banyes de bronze de la col·lecció, abans i després del procés de restauració

D'una banda, s'han dut a terme feines de conservació preventiva; és a dir, tasques orientades a frenar el deteriorament i prevenir els riscos d'alteració. En aquest sentit s'ha de dir que les caixes de conservació on s'exhibeixen les peces de la Col·lecció Humbert Ferrer són totalment estanques i permeten controlar les condicions ambientals.

I, per un altre costat, s'ha intervingut directament sobre els diferents objectes per tal d'estabilitzar-los i recuperar el seu aspecte formal i estètic, amb l'objectiu de facilitar-ne la lectura i la comprensió (eliminació de concrecions, clorurs, etc.). Aquestes feines formen part del que es coneix amb el nom de conservació curativa i restauració.

El muntatge expositiu

Durant el procés de treball es va fer evident que tota la feina que es duia a terme amb aquests materials des del Consell Insular i el Museu de Menorca s'havia de donar a conèixer a la societat menorquina. D'altra banda, la qualitat i l'excepcionalitat del

conjunt ja justificaven el muntatge d'una exposició que permetés, tant als menorquins com als visitants, gaudir de les peces. Dins el conjunt destaquen sobretot els objectes de bronze: una de les eines presenta encara el mànec d'os original, perfectament conservat. Les restes humanes, tot i trobar-se descontextualitzades, han permès documentar alguns dels problemes de salut que patien els antics menorquins, de manera que es va decidir incloure-les també a l'exposició.